

ANADOLU'DA NEVRUZ KUTLAMALARI
ve EMİRDAĞ-KARACALAR ÖRNEĞİ

“Nevruz Celebrations in Anatolia and Emirdağ-Karacalar Sample”

Abdullah ŞENGÜL*

ÖZET

Anadolu'nun tamamında görülen Nevruz kutlama geleneği, bazı bölgelerde daha canlıdır. Nevruz, Anadolu'da toprakla ve inançla birleştirilmiştir. Nevruz'un muhtelif mezhep ve meşreplere göre farklı algılandığı da görülür. Emirdağ-Karacalar örneği, Nevruz'un hem tabiat, hem de inançla birleştirilerek kutlandığı bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Nevruz, Emirdağ-Karacalar.

ABSTRACT

Nevruz Celebrations that seen in whole Anatolia is more active in some locals. Nevruz was combined with land and belief in Anatolia. Nevruz was perceived different according to various sects and habits. Emirdağ-Karacalar is a sample that was celebrated both Nevruz's nature and belief.

Key Words: Anatolia, Nevruz, Emirdağ-Karacalar.

I. Giriş

Anadolu'da "Sultanı Nevruz", "Nevruz Sultan", "Mart Dokuzu" "Mart Bozumu", "Mart Dutması", "Mart Bozması", "Mart Kırma", "Yılbaşı Tutmak", "Bahar Bayramı", "Yörük Bayramı", "Yumurta Bayramı", "Yılsırtı", "Bereket Bayramı", "Kış Bitti Bayramı", "Yıl Yenilendi", "Kırklar Bayramı, ve "Nevruz Çiçeği" gibi adlarla bilinen Nevruz, gelenekleriyle bütün Türk toplumu içerisinde yaşamaya devam etmektedir. *Koç Katımı, Saya Gezme, Kışyarısı, Hızır Orucu, Kabayele Karşı Gitme, Hıdırellez, Eğrilce, Sıçancık, Ekin Salavatlama, Ildız (Yıldız) Sıçraması, Taş Taşa Kuytu Olması, Kapı Pasma, Yeddi Levin Gecesi, Baca Baca, Uşak Bayramı Günü, İltefi Anı, Tahvil Saati, Ölü Bayramı, Kabir Üstü, Kalbur Üstü, Kara Çarşamba, Ahır Çarşamba Gecesi* gibi mevsimlik toplu törenler ve bayramların bir çoğunun Nevruzla ilgili olduğu bilinmektedir. Yalnız muhtelif mezhep ve meşreplere göre farklı

* Yrd. Doç. Dr. AKÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 03200 AFYONKARAHİSAR, (asengul@aku.edu.tr).

algılanmıştır. Meselâ Alevî ve Bektaşîler Nevruz'u Hz. Ali'nin doğum **günü** ve Hz. Fatma ile evlendiği gün olarak kabul ederlerken, Şîîler bugünü Hz. Ali'nin halife olduğu gün olarak benimserler. Sünnî Türk toplulukları ise Nevruz'u daha çok tabiat olayları ile ilişkilendirmiştir.

Bu çalışma ile, Anadolu'daki Nevruz kutlamaları ile Emirdağ-Karacalar örneğine bakmaya çalışacağız.

II. Anadolu'da Nevruz kutlamaları

Bayramlar, dinî ve millî inanışlarla, ortak hatıralardan doğar. Genelde "*Nevruz*" ismiyle yaygın bir şekilde bilinen bu bayram, tabiattaki uyanışla birlikte kutlanır. Anadolu'da çok çileli geçen kış ayları için çeşitli inanmalar mevcuttur. Kışın şiddetli zamanlarında "*Zemheri Karısı*" isimli bir kadının üç gün gezdiğine inanılır. Bu kadın geceleri evlerin kapılarına gelir ve istediği kişiyi adıyla çağırır. Eğer ismi çağırılan kişi ardından giderse, bir daha geri dönmeyeceğine inanılır.¹ Büyük çile olarak adlandırılan karakıştan sonra küçük çilenin bitimi yani 21 Mart baharın başlangıcı kabul edilir. Halk arasında ısınma anlamına gelen *cemreler*, *Hızır Nebi* baharın gelmesiyle ilgili inançlardır. Koç katımından sonraki yüzüncü günde kutlanan *Saya Bayramı*, *Çiğdem* eğlencesi, *Çıkgör* eğlencesi top yekun baharı karşılama ve müjdeleme sebebiyle kutlanan günlerdir. (Turan 2000:350-358)

Tahtacı Türkmenlerinde; Nevruz Bayramı eski Mart'ın dokuzudur ve *Sultan Nevruz* olarak adlandırılır. Nevruz, Tahtacı Türkmenlerinin yaylaya çıkışında; 22-23 Mart tarihlerinde kutlanmaktadır. Tahtacı Türkmenlerinde Nevruz; ölümlerin yedirilip içirildiği gün olarak kabul edilir. Mezar ziyaretlerine giden Tahtacılar özellikle ölümlerinin sevdiği yiyecekleri dağıtırlar. 22 Mart günü Nevruz hazırlıkları yapılır, çamaşırlar yıkanır, yemekler hazırlanır. 23 Mart günü öğleden sonra kadınlar geniş bir tabağa çerezler koyarak "*hak üleştirir*"ler. Yiyecekler dağıtılarak "*ölünün ruhuna değsin*" dileğinde bulunurlar.

Yörükler arasında; Nevruz ile birlikte, kışın bittiği ve bahar mevsiminin başladığı kabul edilir. Köy ve yaylalarda 22 Mart'ta, şehirlerde ise Nevruz günü pazara rastlamazsa, bu tarihi takip eden Pazar günü kutlanır. Köy halkı 22 Mart sabahı yaylalara doğru yola çıkarlar. Daha önceden "davar evleri"ne yerleşmiş olanlar köylerden gelen akraba ve komşularına ev sahipliği ederler. Köylerden gelen grupla, yayladakiler karşılaştıklarında bir el silah atarak "*Nevruzunuz kutlu, dölünüz hayır ve bereketli olsun*" şeklinde selamlaşırlar. Gelen misafirler çadırlara yerleşir, kendilerine ikramlarda bulunulur. Sürü sahipleri tarafından kesilen kurbanlar birlikte yenilir, dualar edilir. (Aşa 2000:13) Gençler tarafından eğlenceler düzenlenir, yemekler

¹ Ali Rıza Yalman, Türkmen Oymakları arasında bu kadını gördüğünü iddia edenlerin olduğunu belirtir. (Bkz., Yalman (Yalkın) 1977)

yenir, şarkı ve türküler söylenir, oyunlar oynanır. Eğlenceler geç saatlere kadar devam eder.

Akdeniz bölgesinde Toros dağları üzerinde yaşayan Yörük aşiretlerinin Nevruz motiflerini canlı bir şekilde yaşattıkları Hatay'ın Antakya, Samandağ ve İskenderun yörelerinde “*Yumurta Bayramı*” ve Kıbrıs'ta yapılan “*Mart Dokuzu*” şenliklerinin yapılmaya devam ettiğini biliyoruz. Bölgenin daha doğusunda Toros Türkmenlerinde Yörük köy ve obalarında Mart'ın üçüncü pazar gününü Nevruz olarak kutlama geleneğinin devam ettiği görülmektedir. Antakya ve Isparta yörelerinde bugün de devam eden “*Hörfene*” geleneğinin de Nevruz'la ilgili olduğu düşünülmektedir. (Tekin 2000:331-342) Antalya-Alanya'da, Nevruz sabahı, bin “İhlas Suresi”nin okunduğu zeytin yaprağı denize atılır. Denize atarken “*Ben salayım deryaya, derya götür Mevla'ya*” tekerlemesi söylenir. (Gönüllü 1993:21) Yine aynı ilçede, Nevruz sabahı taze ot yiyen atların hastalıklardan korunacağına inanılır. (Gönüllü 1997:10-12)

Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerimizden Gaziantep ve çevresinde 22 Mart gününe “*Sultan Navruz*” adı verilir. 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece “Sultan Navruz” belli olmayan bir saatte gökte ayaklarındaki halhalleri çingildatarak, önünde gergefini işleyerek batıdan doğuya göç eden güzel bir kızdır. Başka bir rivayete göre de, “*kuş donuna*” giren, ayaklarındaki halhali çingildatarak uçan bir ermiştir. Nevruz gecesi Sultan Navruz'ın geçtiği saatte uyanık olanların bütün dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır. Bu sebeple evdeki bütün kap-kaçağa su doldurulur; sabaha kadar beklenir. (Ünler 1940:15) Diyarbakır'da da halk, Nevruz günü eğlence ve mesire yerlerine giderek Nevruzu kutlarlar. Bu bölgede 21 Mart baharın başlangıcı, yeniliğin, diriliğin ve bereketin bayramı olarak bilinir.

Nevruz'a bağlı geleneklerin en canlı görüldüğü Iğdır, Kars ve çevresinde; bu tarihte kapı dinleme, baca gezme âdetleri görülür. “*Döldökümü*” olarak adlandırılan bu törenlerde çocuklar baca baca dolaşarak kendileri için hazırlanan hediyeleri toplarlar. Kars'ta “*Baca Baca*” denen bu gelenek Iğdır'da “*Uşak Bayramı Günü*” adıyla devam etmektedir. Bu gün kapı kapı dolaşan çocuklara önceden pişirilerek değişik renklerde boyanmış yumurtalarla birlikte yemişler dağıtılır. Kars ve yöresinde Nevruz ateşi yakma, ateş üzerinden atlama, yumurta dövüşü, at yarışı, mânili fal bakma, diğer kültürel etkinlikler arasındadır. (Korkmaz 2000:221-226; Yakıcı 1995:18) Yine bu bölgede genç kız ve erkekler masum bir çocuğun hiç konuşmadan getirdiği bir kova suyun içine renkli iğne ve iplikler atarak, kimlerle evleneceklerini bulmaya çalışırlar. Su içinde birbiriyle birleşen iğne ve ipliklerin sahibinin birbirleriyle evleneceğine inanılır. (Yakıcı 1995:18) Bununla birlikte Nevruz kutlamalarının İslâmî motiflerle terkip hâlinde kutlandığını da görmekteyiz. Kars'ta Nevruz akşamı yapılan “*İhya Gözleme*” töreni bu kültürel etkinliğin bir örneğidir. İleri gelenlerden birinin evinde

toplanan halk sabaha kadar hiç durmadan Kur'ân-ı Kerim ve Mevrit okur, dualar ederler. (Turan 2000:355) Bununla birlikte Kars'ın Tuzluca ilçesinin Pursak köyünde Nevruz'a yakın ilk Cuma günü yapılan ve “Ölü Bayramı”² denilen tören yapılmaktadır. (Kılıç 2000:98) Kars ve Iğdır çevresinde 19 Mart'ı 20 Mart'a bağlayan gece, yedi çeşit meyveden hazırlanan ikramın yapıldığı “Yeddi Levin Gecesi” törenleri, Nevruzla ilgili diğer etkinlikler arasındadır. Yine bu bölgede, yeni yılın başlangıcı olan Nevruz sabahı, eski yılın bitip yeni yılın başladığı an bir saniyelik bütün akarsuların durduğuna inanılan “İltefi” anında su alabilenlerin bütün dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır. (Eğiter 1969:84) Kars'ta Nevruz gecesi eski yılın bitip, yeni yılın başladığı saate, “Tahvil Saati” adı verilmektedir. (Özmen 1996:5-9)

Doğu Anadolu illerimizden Erzurum, Ardahan, Kars, Iğdır ve Ağrı'da da gençler, Nevruz gecesi önce bir dilek tutup, sonra kapıları dinleyerek, içerdeki konuşmalara göre, tuttıkları dileğin kabul olup-olmayacağını yorumlarlar.³ Kars'ta bu geleneğe “Kapı Pasma” denir.

Erzurum'un Olur ilçesi Oğuzkent köyünde Nevruz günü hayvanların bağlandığı ahırlara önce günahsız olduklarına inanılan çocuklar girer. Ellerindeki kapta bulunan ve o sabah dereden alınan taze su, ahıra bereket getirmesi dileği ile serpilir. Aynı şekilde ambar ve hayvan yiyeceklerinin bulunduğu “merek” adı verilen bölümlere de o günün sabahında halk arasında iyi şöreti bulunan birinin veya bir erkek çocuğun girmesi istenir.⁴ Bölgedeki en eski yerleşim yerlerinden biri olan Tavusker (Çataksu) köyünde 70-80 yıl öncesine kadar, çevre köylerden gelen gençlerin çeşitli eğlenceler ve güreşler tertip ettikleri, cirit oynadıkları ve bu eğlencelere katılan misafirlere çeşitli renklere boyanmış yumurta ile suda haşlanmış patates ikram edildiği anlatılır. Yine Olur'un Şalpazarı ve Yıldızkaya köyü ile Artvin-Yusufeli'nin Erenler ve Güneyyayla köylerinin “gündönümü” denilen 21 Mart tarihinde Asamel dağında buluşarak, kurbanlar kestiklerini, en yeni elbiselerini giyen yöre halkının çeşitli eğlenceler yaptıklarını, hazırladıkları helva, kete, yumurta ve çeşitli meyvelerden oluşan kumanyalarını birbirlerine ikram ettiklerini biliyoruz. 25-30 yıl öncesine kadar bütün canlılığı ile devam eden bu geleneğin, genç nüfusun büyük şehirlere göç etmesinden sonra, zamanla terk edildiği anlaşılmaktadır. Yıldızkaya köyünde bugün bile yaşlı kadınlar, Nevruz gününün sabahı ucuna

² Bazı yörelerde bu törenlere “Kabir Üstü” veya “Kalbur Üstü” törenleri denmektedir. (Özmen 1996:5-9; Yakıcı 1995:17)

³ Bu bölgelerde kapı dinleme geleneği bilindiği için o gün hep güzel şeyler konuşulur; dedikodu yapılmaz, yalanlı ve küfürü sözler söylenmez.

⁴ Kaynak şahıs: Hayrı Şengül, Erzurum-Olur-Oğuzkent köyü, 80 yaşında, (Olur ilçesinde ikâmet etmekte iken 20 Eylül 2004'de vefat etti); Halis Şengül (aynı köyden) 55 yaşında. (Kırkkale'de ikâmet etmekte)

bez bağlanmış çubuklarla, evlerde bulunan ocaklarını “*ecük cücük dışarı, mor menevşe içeri*” tekerlemesini söyleyerek temizlerler.⁵

Nevruz haftasının ilk Salı günü, Aralık ilçesinde Karasu çayına giden gençler, maniler söyleyerek kırk göz kestikleri kumaşın kendilerini nazardan koruyacağına inanarak çeyiz sandıklarına koyar veya aynı amaçla genelde mavi renkte olan bu kumaşı çeyiz sandıklarının üzerine sererler. (Yakıcı 1995:17-18) Yine bu bölgedeki illerimizden Iğdır ve çevresinde 19 Mart’ı 20 Mart’a bağlayan “*Ahur Çarşamba Gecesi*” dedikleri gece dilekler dilenerek, akarsularda yıkanılır ve Nevruz günü sabahı taze sular içilerek, hayvanlara da bu sulardan içirilir. Bu törenlere herkes katılır. Bu gün yas tutmak günah sayılır. Aynı gece Iğdır’ın Aralık ilçesinde yakılan büyük bir ateşin üstünden atlayan insanların “*Atıl batıl Çarşamba, derdim batır Çarşamba*” tekerlemesini söyleyerek, kışın ağırlığının ve yorgunluğunun atılacağına inanılır. (Yakıcı 1995:18)

Doğu Anadolu bölgesindeki bazı illerde Nevruz’la ilgili başka inanışlar da mevcuttur. “*Kara Çarşamba*” adı verilen inanış böyledir. Bu yörelerde Nevruz’a en yakın Çarşamba “*Kara Çarşamba*” kabul edilir. Tunceli ve çevresinde bu gün erkekler alınlarına kara sürerek su kaynaklarına giderler, orada temizlenerek dua ve niyazda bulunurlar. Yine aynı gün iki ucu kesilerek daire şeklinde birleştirilmiş gül ağacının içinden geçenler, yıl boyunca dertten ve tasadan uzak kalacaklarına inanırlar.

Van-Erciş bölgesinde de kadınlar, ne kadar çok çeşit yemek yapılırsa, yıl o kadar bereketli olur inancıyla çeşitli yemekler yaparlar.

Ağrı ve çevresinde çocukların evlerinin bacalarını çubukla “*kada-bela dışarı, devlet içeri*” tekerlemesini söyleyerek çizmesi, gençlerin “gıllık” (gıllık) denilen tuzlu hamurdan yapılmış çöreğin yarısını yiyerek, su içmeden yatması ve rüyasında ona kim su verirse onunla evleneceğine inanması veya evinin damına bırakılan çöreği kapalı karganın, bu çöreği kimin evinin bacasında yerse o evin kızıyla evleneceğine inanması Nevruz’dan önceki Çarşambaya günü yani “*Kara Çarşamba*” dedikleri inanışlarla ilgili âdetlerdir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan çeşitli topluluklarda, rızkın Nevruz gecesi dağıtıldığına (Murat 1981:217) ve bu gece bütün yaratılmışların Allah’a secde ettiklerine inanılmaktadır. (Yavuz 1968:412)

Uşak’ta “*Yıl Yenilendi*” olarak isimlendirilen Nevruz, Malatya’nın Erguvan ilçesinde “*Kış Bitti Bayramı*” olarak kutlanır. Konya’da Nevruz günü kırlara çıkılarak yılın bereketli geçmesi için önceden haşlanan nohut ve

⁵ Kaynak şahıs: Fahriye Acar, Erzurum-Olur-Şalpazarı köyü, 80 yaşında (köyünde ikâmet etmekte)

bulgur yenir. (Gönüllü 1997: 10-12) Bilecik'te gün doğmadan önce derelerden alınan suyla banyo yapılırsa, o yılın sağlıklı geçeceğine inanılır. Kadınların bereketli olması için tarlalarda yuvarlanması, bu bölgede Nevruz günü yapılan diğer âdetlerdendir. (Gönüllü 1997:10-12)

Nevruzla ilgili Anadolu'da görülen diğer gelenekler arasında, ağacın güneşten etkilenmemesi için ağaca bez bağlanarak yapılan ve bütün Anadolu'da yaygın olmakla birlikte daha çok Mersin-Silifke yöresinde bugün de bütün canlılığı ile devam eden "*Mart ipliği*" geleneği vardır. Bugün ağaçlara çeşitli dilekler tutularak bez veya iplik bağlanırsa, dileklerin gerçekleşeceğine inanılır.

Giresun'da yapılan "*Mart Bozumu, Mart Kırma, Yulbaşı Tutmak, Mart Dutması, Mart Bozması*" gibi isimlerle kutlanan törenlerin de Nevruzla ilgili olduğu bilinmektedir. (Çelik 1998:401-414) Giresun ve çevresinde "*Mart Bozumu*" isminin daha yaygın kullanıldığı törenlerin yapıldığı gün sabah erken kalkılır. Sabah namazı kılındıktan sonra derelerden, denizden su alınıp besmele çekilerek sağ ayakla eve girilir ve getirilen su çeşitli yerlere serpilir. Ayrıca, o gün eve ayağının uğur getireceğine inanılan bir yabancı gelmesi beklenilir, rasgele kişilerin eve girmesi istenmez. Eve genellikle önceden ayağının uğurlu olduğuna inanılan birisi çağrılır, yoksa, günahsız olduğu kabul edilen herhangi bir çocuğun eve gelmesi sağlanır. Çocuk içeriye girerken "*Martınızı bozuyorum, hayırlı olsun*" der ve ev halkı tarafından ikramlarla karşılanır. Yine bugün bütün halk hamur ve yoğurt mayalarını tazeler ve bununla yeni yılın bereketinin artacağına inanırlar. (Gökdağ-Tekin 1998:417) Giresun'da Nevruz günü "ısrırgan" veya "poğaç" pişirilir. Poğaçanın içine konan mavi boncuk kime gelirse, yeni yılda o insanın bol rızıklı ve şanslı olacağına inanılır. (Karaibrahimoğlu 1984:82) Giresun-Şebinkarahisar'da da Nevruz günü sabah namazından önce akarsularda yıkanılırsa, o gün kış uykusundan uyanarak sulara giren ayıların kuvvetine, su vasıtasıyla sahip olacağına inanılır. (Özdemir-Özhan 1983:122)

Tekirdağ'da Nevruz soğukların sonu, baharın başlangıcı olarak kabul edilir ve "*Nevruz Şenlikleri*" adıyla kutlanır. Kırklareli'nde Nevruz "*Mart Dokuzu*" adıyla kutlanır ve o gün kırlara çıkılarak, boyalı yumurtalar, börekler ve lokmalar yenir. Edirne'de Nevruz'dan bir gün önce kadınlar ve genç kızlar o yıl buğdayların taneleri kırmızı olsun diye ellerine kınalar yakarlar. (Kalay 1996:29-30) 22 Mart günü yapılan "*Sultan Nevruz*" eğlencelerinde ise, eski hasırlar yakılıp, kadınlar ve çocuklar "*Mart içeri, pire dışarı*" diye üzerinden atarlar. Yine bu ilimizde kırkbir karınca yuvasından alınan toprak, kapı arkasına asılarak veya kapı önüne serpilerek o yılın bereketli olması istenir. Nevruz günü "*Bu yıl da vermesen kesileceksin!*" diyerek meyve vermeyen ağaçlar korkutulur. Edirne'de Nevruz günü arıların bulunduğu mekanda mavi bir bez yakılır. Bu hem

arılarla baharın geldiği müjdelemek hem de nazara karşı korumak anlamına gelir. (Kalay 1996:6-7) Trakya bölgesinde genç kızlar Nevruz gecesi kibrit kutusuna yerleştirdikleri örümceği gece yatarken yastıklarının altına koyarlarsa, gece rüyalarında evlenecekleri erkeği göreceklerine inanırlar. Batı Trakya Türkleri, Nevruz için pişirilmiş yumurtaların kabuklarıyla su içerlerse, o yıl boğazlarının ağrımayacağına inanırlar. Bu bölgede Nevruz günü toplanan menekşeleri üç kere koklayıp gözüne sürenler, gözlerinin menekşe gibi güzel olacağına inanırlar. (Dede 1978:123)

Evliya Çelebi Aydın'daki Balpınarı Yaylasını anlatırken fevkalâde akarsuları olan bu yaylada, hücreleri olan tekkelerin var olduğunu ve Süleyman Han'ın buradaki tabiat güzelliğine hayran kalarak, Nevruz'un burada kutlanmasını ferman ettiğini söylemektedir. (Turan 2000:353) İstanbul'da sarayın dışında halkın da Nevruz kutlamalarına ilgi duyduğu ve özellikle bugün kırlara ve çayırları gittiği çeşitli kaynaklarda mevcuttur. (Balıkhane Nazırı Ali Bey (tarihsiz):90) Bu bölgede Nevruz sabahı açken yenen bir kaşık nevruziyenin kötülükten kötürümlüğe, sıtmadan romatizmaya kadar birçok derde ilaç olduğuna inanılır. (Ülkütaşır 1977:310)

Nevruz için Sivas'ta "*Padişahın atları çayıra çıkarmış*" denilir. Komşu kadınlar evlerin bahçesinde sabah kahvaltısını beraberce süt, yoğurt gibi beyaz ve 'S' harfi ile başlayan yiyeceklerle yaparlar; konu komşuya ve fakirlere bu yiyeceklerden dağıtırlar. (Üçer 1995:51) Nevruz törenlerinde Sivas'ta genelde kadınlar daha aktiftir. O gün bütün kadınlar beyaz elbiseler giyiniş, beyaz örtüler takınırlar. Beyaz örtüler serilen sofralarda beyaz yiyeceklerden seçilmiş ziyafetler verilir. (Özen 2000:133-134)

Anadolu'nun tamamında bir canlanış ve diriliş günü olarak düşünülen Nevruz gününde ağaçlara su yürüdüğüne inanılır. Bu tarihte budanan ağaçların ağladığı şeklinde yaygın kanaat vardır. Afyon Sultandağı-Yeşilçiftlik kasabasında ise çocuğu olmayan kadınların bu tarihte hamile kalacaklarına inanılır. (Turan 2000:354) Afyon merkezde Nevruz günü "s" harfi ile başlayan yiyeceklerden sofralarda yedi çeşit, bu mümkün değilse üç çeşit bulundurulması gerektiğine inanılır. (Nasrattinoğlu 2000:123-124)

İzmir, Kastamonu, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Çorum, Yozgat ve Manisa gibi birçok bölgede hemen hemen aynı geleneklerin devam ettiği görülür.

Bütün bu tespitlerden sonra, sadece Anadolu'da değil, bütün bir Türk Dünyasında kutlanan Nevruz, insan muhayyilesinde, sadece günlük hayatında geliştirdiği en üst davranış kalıpları olarak düşünülmemiş, inançlarla birlikte yorumlanmıştır.

III. Emirdağ-Karacalar Örneği

Emirdağ-Karacalar örneğine geçmeden önce, Alevî-Bektaşî kültüründe Nevruz kutlamalarına kısaca bakmak yerinde olacaktır.

Bektaşî geleneği içinde Nevruz kutlamalarının özel bir adı vardır: *Kırklar Bayramı*. Nevruz için “*Kırklar Meclisine girdi*”, “*Kırklar Bayramı oldu*” gibi tabirler kullanılmaktadır. (Temren 1993:43) Anadolu Alevi-Bektaşî kültüründe Nevruz’a “*Kırklar Bayramı*” denmesinin, halk arasında anlatılan “*Kırklar*” rivayeti ile ilgili olduğu düşünülmektedir:

“*İnanişa göre Kırklar, içlerinde Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın da bulunduğu 17'si kadın 23'ü erkek kırk velidir. Kırkların cemi dünyanın kuruluşundan beri yapılmaktadır. Hz. Muhammed Miraç dönüşü kırklar ceminin yapıldığı haneden sesler geldiğini duyar ve içeri girmek ister. Fakat içeri alınmaz. Gaipten gelen bir nida ile Peygamber kimliğinden arınıp bir fukara olduğunu söylediğinde meclise girer. İçeri girdiğinde cemde bulunanların özlerini biledikleri, birinin parmağına neşter vurulduğunda kırkının parmağından da kan damladığını, dışarıda bulunan birinin de kanın damla olarak meydana düştüğünü görür. Gördüğü şeylerle Hz. Muhammed de özünü kırklarla birler. Biri hepsi, hepsi biri olur, farklılıklar ortadan kalkar. İşte bu bir olma Nevruz'da geceyle gündüzün eşit olması, farklılıkların ortadan kalkması anlamında değerlendirildiğinden Nevruz'a Kırklar Bayramı da denilmektedir.*” (Er 2000:39)

Bununla birlikte, Bektaşî kültüründe “*baş okutma*” denilen ve esprisi *tazelenme, yenilenme, bağlanma, günahları sorgulamaya* dayanan geleneğin, Nevruz kutlamaları içinde yer aldığı görülür. Nevruz'un bütün bir Türk dünyasında görülen *yenilenme, tazelenme, diriliş* gibi motiflerle benzerlik göstermesi kültürel birlikteliğin bir sonucudur.

Bizim örneğimiz, Emirdağ-Karacalar'da her yıl 21 Mart'ta yapılan törenlerle ilgilidir. Karacalar, Emirdağ'a 15 kilometre mesafede ve ilçenin güneydoğusunda kalan tipik bir Anadolu köyüdür. Ancak köy, içinde barındırdığı manevî dinamiklerinden dolayı, bir köy olmanın ötesinde bir kültür merkezi özelliği arz eder⁶. Karacalar'daki Nevruz kutlamalarında 21 Mart'ı yeni bir mevsimin başlangıcı kabul etmekle birlikte, Anadolu'da yaşayan diğer Alevî topluluklarında olduğu gibi, Hazreti Ali'nin doğumu ön plâna çıkarılarak kutlanır. Bu terbiyeye mensup topluluklarının Nevruz kutlamalarında görülen temiz elbiselerin giyilmesi, dergâhın ve çevrenin

⁶ 1823-1907 tarihleri arasında yaşayan ve eğitimini İstanbul ve Mısır'da Camii'l-Ezher'de tamamlayan ve aynı medresede baş müderrisliğe kadar yükselen Hak Halilî'nin türbesi bu köydedir. Hak Halilî, hayatının son dönemini bu köyde geçirmiş ve o yıllarda Karacalar bir eğitim merkezi olmuştur. Açılan medresede 600-700 öğrenciye Batınî ve Zahirî ilimler öğretilmiştir. (Eryıldırım 2001:18) Afyon Mevlevî Şeyhlerinden Celalettin ve Ferruh Çelebi'nin de dostu olan Hak Halilî'den sonra, kızı Bacı Sultan (Zehra Bacı) ve torunu Kadir Ağa (Kadir Şahbaz) Hak Halilî'nin öğretilmesine devam etmişlerdir. Bu köyde özellikle Alevî kültüründe özel anlamı olan Muharrem ayı ve aşure geleneği, Nevruz, Hıdırellez ve Kandiller (Mevlid, Regaip, Berat, Mirac ve Kadir Gecesi) Hak Halilî öğretisinde olduğu şekilde özel törenlerle kutlanır.

temizlenmesi, cömertlik, ikram, kurban ve dua gibi unsurlar Karacalar'daki bu törenlerinin de özünü oluşturmaktadır.

Karacalar'da kutlanan Nevruz törenlerinin renkli simalarından, Yoksul Derviş mahlasıyla şiirler yazan ve bu köyde ikâmet eden Şemsettin Kubat,⁷ konuyla ilgili olarak şu bilgileri verir:

“Hz. Ali Mekke'nin Kâbei Muazzamasında 599 yılı Mart ayının yirmibirinci Nevruz günü dünyaya geldi. Dünyaya Hazreti Peygamber Efendimizin kucağında ve Peygamber Efendimize gözünü açtı. Hazreti Peygamber Efendimiz Kelamı nutkunda 'Hz. Ali her peygamberle sırran dünyaya geldi. Benimle ise ayan olarak dünyaya geldi' demiştir.” (Kubat 1993:III)

Yoksul Derviş, Hazreti Ali için yazdığı “*Mevlidi Şerif*”inin bir yerinde, Hz. Ali'nin doğumunun “Nevruz” günü gerçekleştiğini belirtir:

*Ali'nin doğduğu Navruz günüdür,
Şevk veren âleme Şahın nurudur,
Bu gece Nevruzu bayram yaparlar,
Sultanın Navruzunu kutlayalar* (Kubat 1993:19)

Yoksul Derviş “Navruz” isimli şiirinde ise, yine bu doğum olayını “yenilenme” ve “dirilme” ile birlikte işler:

*Muhammed ayağa durdu,
Ali'nin doğduğu gece,
Mevcudat kıyama durdu,
Ali'nin doğduğu gece.
Bütün melek saf bağladı,
Yüzünü toprak eyledi
Cümle merhaba söyledi,
Ali'nin doğduğu gece.
Fevci fevc indi hep melek,
Bu gece kabuldür dilek,*

⁷ Emirdağ Karacalar köyünde 1943 tarihinde dünyaya gelen Şemsettin Kubat, babasının işlerine yardımcı olması için okula gönderilememiş ve kendi imkânları ile okuma yazma öğrenmiştir. Önce Emirdağ'ında Kur'an eğitimine başlayan Yoksul Derviş, ailesinden habersiz gittiği İstanbul'da hâfızlık eğitimini tamamlamıştır. Dedesinin kitapları arasında bulunduğu Yunus Emre'yi okuyarak şiire ilgi duyan Şemsettin Kubat, sonraki yıllarda Yoksul Derviş mahlası ile şiirler yazmış, askerlik dönüşü çalıp-söylemeye başlamıştır. Karacalar'daki Hak Halilî Dergâhı öğretisinden etkilenen Yoksul Derviş'in sanat ve hayat anlayışında Geleneksel Türk şiirinin yanında, Yunus Emre, Bacı Sultan (Zehra Şahbaz) ve Kadir Ağa (Kadir Şahbaz) etkisi söz konusudur. Yayımlanmış onbeş kitabı bulunan Yoksul Derviş'in birçok şiiri çeşitli antolojilerde yer almaktadır. Şiirlerinden bir kısmı Fransızca'ya çevrilen Yoksul Derviş'in bir çok şiiri bestelenmiştir. Âşıklık geleneğini zor şartlar altında da olsa sürdürmeye devam eden Yoksul Derviş, evli ve beş çocuk babasıdır. SSK'dan emekli olan ozan, Emirdağ Müftülüğü onayı ile Emirdağ-Karacalar'daki Türbe Camii'nde fahri imamlık görevine devam etmektedir.

*Yedi kez inledi felek,
Ali'nin doğduğu gece.
Secdeye vardı Cebrail,
Ali anın rehberi bil,
Gel ey hoca olma gafil
Ali'nin doğduğu gece.
Cebrail yüzünü koydu,
Sefa geldin Ali dedi,
Sen bizlere veli dedi,
Ali'nin doğduğu gece.
Yere göye nur saçıldı,
Sekiz cennetler açıldı
Tarikat yolu seçildi
Ali'nin doğduğu gece.
Esselatû vesselâmi,
Okur melekler kelâmi,
Cebrail çeker âlemi
Ali'nin doğduğu gece.
Bu gece Navruz denildi,
Kış bitti bahar yaz geldi,
Münkirlerin benzi soldu,
Ali'nin doğduğu gece.
Açıldı Navruz çiçeği,
Erenler çeker sancağı,
Kuruldu kırklar ocağı,
Ali'nin doğduğu gece.
Geldiler yetmiş bin melek,
Çarşı Pazar doldu sokak,
Ne güzel bu cemi görmek,
Ali'nin doğduğu gece.
Navruz oldu bahar geldi,
Hoş sefa erenler geldi,
Őu âleme bir nur geldi,
Ali'nin doğduğu gece.
Yoksul Derviş yaz kaleme,
Ben de varsam bu âleme,
Melekler durdu selama,
Ali'nin doğduğu gece. (Kubat 1993:8-9)*

Emirdağ Karacalar köyünde 21 Mart günü yapılan törenlerin üç safhası vardır:

- Temizlik
- Cömertlik (kurban)

•Dua ve zikir

21 Mart günü Karacalar-Ortaören'de bulunan Hak Halilî türbesine gelen misafirler, hep birlikte türbe ve cami ile çevrenin temizliğini yaparlar. Bu gelenek Anadolu'nun birçok yerinde devam etmektedir. 21 Mart Nevruz gününü yeni bir mevsimin başlangıcı kabul eden Türk insanı, bugün evini ve diğer yaşam ünitelerini temizleyerek yeni yıla yenilenmiş olarak girmek ister. Karacalar'daki bugüne mahsus temizlik faaliyetleri de aynı amaca yöneliktir.

İkinci aşamada, dualar eşliğinde kurbanlar kesilir; türbeye gelenlerin getirdikleri hediyelerle birlikte yemekler hazırlanır. Bu gelenek, önceden hazırlanan yiyeceklerin kırlarda veya eş-dost arasında yenilmesi gibi, yine Anadolu'nun birçok yerinde bugüne mahsus bir tören olarak devam etmektedir.

Üçüncü aşamada dua ve zikir vardır. İkinci namazından akşam yemeği vaktine kadar, deşişler ve semah eşliğinde zikir yapılır. Dualarda ve aralarda yapılan konuşmalarda günün anlam ve önemi vurgulanır. Namaz ve akşam yemeği için verilen aradan sonra geç vakte kadar ilahiler, deyişler okunur ve semahlar dönülür.

Görüldüğü gibi, Karacalar'daki Nevruz törenleri, sadece Alevîlik felsefesine bağılı kalınarak değıl, aynı zamanda Nevruz'un yenilik, dirilik, taze bir başlangıç olması gibi özellikleri dikkate alınarak kutlanmaktadır.

Bazı Alevî topluluklarının Nevruz törenlerinde görülen “*dolu (rakı) dualama*” ve “*tuz dağıtma*” törenleri Karacalar'da görülmez. Hak Halilî öğretisi bu törenler üzerinde etkili olmaktadır. Bu öğretilde hem Kadirîlik, hem de Mevlevîlik özellikleri görülmektedir. Semahlardan sonra yapılan dualarla beraber, törene gelenlerin getirdiğı çeşitli tatlılar misafirlere ikram edilir. Bu, bir bakıma yılın tatlı olması anlamına gelen bir temenni ve duadır.

Emirdağ-Karacalar'da, 21 Mart'ın yeni bir yılın başlangıcı olarak algılanmasının yanında, diğeri Alevî topluluklarında olduğu gibi, bu yörede de Nevruz törenleri inançla ilgili içeriğı korunarak kutlanmaktadır. Nevruz kutlaması sırasında Nevruziye ve Semahların okunması bir gelenektir. (Görkem 2000:53) Emirdağ-Karacalar'da yapılan Nevruz törenlerinde genellikle Yoksul Derviş tarafından söylenen Nevruziye ve Semahlar okunur. Şiirlerde, törenlerin yapıış felsefesi vurgulanmaktadır. Bu şiirlerden dört örnek vermekle yetinelim.

DAVETİYE

*Lehi mahfuzda fermanı,
Kuruldu Şahın erkânı,
Açıldı gevheri kanı,
Nevruza gelsin erenler.
Can bülbülü vakti sahar,*

*Zikreleyip leylü nehar,
Şahım bize verdi haber,
Nevruza gelsin erenler.
Bülbülümüz güle kondu,
Şirin'imiz dile kondu,
Mecnun'umuz çöle kondu,
Nevruza gelsin erenler.
Buyur erenler bu deme,
Üçler, beşler durdu ceme,
Tekbir ile doldu sema,
Nevruza gelsin erenler.
Yoksul Derviş Yaşlı gözü,
Daim Şaha yaşlı özü,
Vakti sahar budur sözü,
Nevruza gelsin erenler. (Kubat1993:55)*

NAVRUZİYE

*On iki aydır bekliyorum yolunu
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz,
Muhabbetin yağmaladı gönlümü
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz.
Dağlar, taşlar secde kılar bugüne,
Sular coşar huruş eyler bugüne,
Bütün nebat secde eyler bugüne,
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz.
Kırklar, üçler, beşler ile derilir,
Hızır, İlyas dahi burda görülür,
Derviş olanlara berat verilir,
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz.
Sevinç gözyaşını döker mevcudat,
Bütün sahralarda kopar bir feryat,
Yeryüzünde bayram ediyor nebat,
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz.
Velayet tacını vurundu Ali,
Saadet hırkasın büriündü Ali,
Melek secde etti bilindi Ali,
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz.
Erenler sancağı alır eline,
Ali Zülfikârı bağlar beline,
Bak ne söyler cümle kurt, kuş diline,
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz.
Şu Yoksul Derviş'in bayramı bugün,
İmam Ali dünyaya geldi bugün,*

*Erenler sancağı çekildi bugün
Hoş geldin Sultanlar Sultanı Nevruz. (Kubat1993:52)*

NAVRUZİYE

*Ne güzel sedalar tuttu cihanı,
Navruz günü hep toplanan mihmanı,
Gelin dostlar kutlayalım bayramı,
Geldi şahım Navruz Allah eyvallah*

*Kırklar üçler beşler nuru Muhammed
Sağında oturmuş şahı velâyet,
Hasanla, Hüseyin nuru Nübüvvet
Geldi şahım Navruz Allah eyvallah*

*Evliyalar piri niyaza geldi,
Bülbüller sahrada avaza geldi,
Dağlar, taşlar cümle hep söze geldi,
Geldi şahım Navruz Allah eyvallah*

*Bezendi şu âlem doldu nur ile,
Ali Zeynel aba İmam Bakırla,
Dücihan zelzele oldu tekbirle,
Geldi şahım Navruz Allah eyvallah*

*Erenler meydana eyledi azim,
Okundu vehünel Aliyyül azim,
İmam Cafer Sadık Musai Kâzım,
Geldi şahım Navruz Allah eyvallah*

*Pirim Zehra Sultan oğlu Kadiri
Şahımın belinde hem zülfikârı,
Hakikat nurudur Hasan askeri,
Geldi şahım Navruz Allah eyvallah*

*Rıza, Tagi, Nagi, Mehdi-i zaman
Yoksul Derviş eder Şahım elaman,
Hatice, Fatuma, Kamberi Salman,
Geldi şahım Navruz Allah eyvallah (Kubat 1993:53)*

NEVRUZ

*Bakın mutlu hep insanlar,
Coşar Nevruz günlerinde.
El ele tuttu sevenler,
Koşar Nevruz günlerinde.*

*Bahar geldi, hem yaz geldi.
Sevgi bağı Nevruz geldi.
Bir seda, ses, avaz geldi.
Coşar Nevruz günlerinde.*

*Aleme bir şenlik düştü.
Seven sevene kavuştu.
Sümbül, çiğdem çiçek açtı.
Kokar Nevruz günlerinde.*

*Bütün alem coşa geldi.
Öyle bir cümbüşe geldi.
Bahar seli taşta geldi
Akar Nevruz günlerinde.*

*Tüm ağaçlar çiçek açar,
Kokusun aleme saçar,
Yoksul Derviş kalma naçar,
Söyle Nevruz günlerinde. (Kubat 1999:184)*

“Sular coşar huruş eyler bugün/ Bütün nebat secde eyler bugüne/ Yeryüzünde bayram ediyor nebat/ Bezendi şu âlem doldu nur ile/ Tüm ağaçlar çiçek açar/ Bahar seli taşta geldi/ Bahar geldi, hem yaz geldi” gibi mısralardan da anlaşılacağı üzere, Anadolu’nun birçok yerinde olduğu gibi Emirdağ-Karacalar’da da 21 Mart, her şeyden önce tabiatın dirilişi olarak algılanmaktadır.

Nevruzun bütün bir Türk Dünyasında ortak olan “temizlik-dua-ziyafet” gibi motifleri bu bölgede de bütün canlılığı ile görülmektedir. Emirdağ-Karacalar’da Nevruz, dinî öğretiyle birleştirilerek aynı zamanda Hazreti Ali’nin doğum günü olarak kutlanmaktadır. Karacalar köyündeki inanişe göre 21 Mart Peygambere Kur’ân’ın ilk defa indirilmeye başlandığı gündür. Ayrıca Hz. Ali’nin doğumu ve Hz. Fatma ile evliliği de Nevruz gününe denk gelmektedir.

Bunlarla birlikte Sünnî Türk toplumunda olduğu gibi, bu günün yeni yıl ile ilişkisi Karacalar’da da aynı şekilde algılanmaktadır. Bu özelliğinden dolayı Karacalar, Nevruz kutlamalarında farklı ve zengin bir örnek olma özelliği göstermektedir.

Hz. Peygamberin “Ali’yi seven beni sever; beni seven Allah’ı sever”, “Ben ilmin şehriyim Ali onun kapısıdır”, “Ya Ali senin kanın kanımdır, ruhun ruhumdur, cismin cismimdir”, “Ali’nin yüzüne bakmak ibadettir”, “Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin benim Ehlibeytimdir” şeklindeki sözlerinden hareketle bu geceyi büyük bir coşkuyla değerlendirmeye çalışan Karacalar halkı, kutlamalar sırasında Hz. Peygamber’e olan bağlılıklarının ve Hz. Ali sevgisinin bir ifadesi olarak semah döner, dualar ederler. Törenler

sırasında Kur'ân'daki Ehlibeyt ile ilgili âyetler okunarak Ehlibeyt sevgisi pekiştirilmeye çalışılır.

VII. Sonuç

• Mete Han zamanından beri Türklerde var olan Nevruz geleneğini herhangi bir meşrep veya mezheple ilişkilendirmek doğru değildir. Tarihi İslâmiyet'ten çok öncelere giden bu gelenek, bir dinin bayramı da değildir.

• Nevruz törenleri günümüzde değişik isimlerde de olsa Anadolu'da yaşamaya devam etmektedir.

• Türk kültürünün önemli bir kültürel zenginliği olan Nevruz'un Anadolu'daki örnekleri incelendiğinde görülür ki; bayramların özündeki sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma ilkeleri Nevruz'un da temel prensibini oluşturmaktadır.

• Emirdağ-Karacalar örneği, Türklerde Nevruz kutlama geleneğinin “varoluş”, “diriliş”, “tabiattaki uyanma”, “yenilenme” ve “bahara duyulan özlem” gibi öğelerle, dinî öğelerin birleştirilerek, bütün canlılığı ile devam ettiğini gösteren güzel bir örnektir.

KAYNAKLAR

Aşa, Hatice (2000), “Nevruz”, *Yeni Avrasya Dergisi*, Mart-Nisan.

Balikhane Nazırı Ali Bey (tarihsiz), *Bir Zamanlar İstanbul*, (Hazırlayan: Niyazi Ahmet Banoğlu), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul.

Çelik, Ali (1998), “Giresun'da Mart Kırma Geleneği ve Buna Bağlı İnanmalar” *Giresun Kültür Sempozyumu-Bildiriler*, Giresun Belediyesi Yayınları, İstanbul.

Dede, Abdurrahim (1978), *Batu Trakya Türk Folkloru*, Ankara.

Eğiter, Adli (1969), “Kars'ta Çift Çıkarma Geleneği”, *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı:9, Ekim.

Er, Piri (2000), “Anadolu Alevi-Bektaşî Geleneğinde Nevruz ve Isparta-Gönen-Gümüşgün (Baladız) Köyü Örneğinde Nevruz Cemi”, *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Eryıldırım, İsmail (2001), *Hak Halilî ve Yol Erkânı*, Hak Halilî Türbesini Koruma Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, Ankara.

Gökdağ, Bilgehan Atsız-Tekin, Feridun (1998), “Giresun'da Halk Takvimi ve Buna Bağlı İnanışlar” *Giresun Kültür Sempozyumu-Bildiriler*, Giresun Belediyesi Yayınları, İstanbul.

Gönüllü, Ali Rıza (1993), “Alanya Halk İnanışları İçinde Hıdırellez Motifi” *Güneyde Kültür Dergisi*, Eylül-Ekim, Sayı:55-56.

Gönüllü, Ali Rıza (1997), “Halk İnanışlarında Nevruz Motifi” *Bilge Dergisi*, Sayı:Kış/1.

Görkem, İsmail (2000), “Alevi-Bektaşî Geleneğinde Nevruz Törenleri”, *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Kalay, Emin (1996), “Edirne’de Nevruz ve Hıdırellez”, *Millî Folklor Dergisi*, Sayı:29-30.

Karaibrahimoğlu, Sacit (1984), *Giresun –Bütün Yörelere ve Kazaları İle-*, Ankara.

Kılıç, Abdullah (2000), “Anadolu’da Nevruz Kutlamalarına Bağlı Olarak Yaşatılan Halk İnanışları ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış” *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Korkmaz, Ramazan (2000), “Çıldır’daki Nevruz Törenleri ve Bu Törenlerin Şamanik Kültürle İlişkisi”, *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Kubat, Şemsettin (Yoksul Derviş) (1993), *Değişler -Nefeslerin Özü-*, Ankara.

Kubat, Şemsettin (Yoksul Derviş) (1999), *Duygularla Nefeslerle Evrensel Şiirimiz*, Afyon Valilik Yayınları, Afyon.

Murat, M. Şerif (1981), *Doğu İlleri ve Varto Tarihi*, Ankara.

Nasrattınoğlu, İrfan Ünver (2000), “Afyonkarahisar’da Nevruz Kutlamaları”, *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Özdemir, Ali-Özhan, Hasan (1983), *İlçe Oluşunun 50.Yılında Şebinkarahisar*, Ankara.

Özen, Kutlu (2000), “Sivas Yöresinde Baharı Karşılama Törenleri Bahar Bayramı”, *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Özmen, Ahmet (1996), “Kars İli Nevruz Kutlamaları”, *Bilge Dergisi -Nevruz Özel Sayısı-*, Sayı: Bahar/8, Ankara.

Tekin, Mehmet (2000), “Nevruz (Yeni Gün) Coğrafyası ve Nevruz’un Akdeniz Bölgesine Yansımaları”, *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Temren, Belkıs (1999), “Bektaşılık Geleneğinde Nevruz Kutlamaları”, *Türk Dünyası Dergisi*, Sayı:17, Ankara.

Turan, Fatma Ahsen (2000), “Anadolu’daki Nevruz’la İlgili Uygulamalar”, *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Üçer, Müjgan (1995), “Sivas’ta Mevsimlik Bayram ve Özel Günler, Sultan Navruz, Eğrilce ve Sıçancık”, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, Sayı:8, Mart.

Ülkütaşır, M. Şakir (1997), “Çeşitli Halk Geleneği ve İnançları Üzerine Küçük Araştırmalar”, *Türk Folklor Araştırmaları 1976*, Ankara.

Ünler, Ali Nadi (1940), “Gaziantep’te Nevruz’a Ait İnanmalar”, *Başpınar*, Sayı:13, Mart.

Yakıcı, Ali (1995), “İğdır’ın Aralık İlçesinde Nevruz Kutlamalarıyla İlgili Gelenek ve İnanmalar”, *Millî Folklor Dergisi*, Sayı:25, Ankara.

Yalman (Yalkın), Ali Rıza (1977), *Cenupta Türkmen Oymakları I*, (Hazırlayan: Sabahat Emir), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Yavuz, Edip (1968), *Tarih Boyunca Türk Kavimleri*, Ankara.

Kaynak şahıslar

Acar, Fahriye. *Erzurum-Olur-Şalpazarı köyü*, 80 yaşında.

Şengül, Halis. *Erzurum-Olur-Oğuzkent köyü*, 55 yaşında.

Şengül, Hayri. *Erzurum-Olur-Oğuzkent köyü*, 80 yaşında.